

Vai trò của PGVN trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc

ISSN: 2734-9195 14:30 17/11/2025

Với tinh thần từ bi, trí tuệ và vô ngã, Phật giáo không chỉ đáp ứng nhu cầu tâm linh mà còn góp phần củng cố đạo đức xã hội, nuôi dưỡng lòng yêu nước, tinh thần đoàn kết và ý chí tự cường của nhân dân.

Tác giả: **TS Phạm Thúy Quỳnh Nga (1)**

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội

Mở đầu

Phật giáo là một trong những tôn giáo có lịch sử lâu đời và gắn bó mật thiết với tiến trình phát triển của **dân tộc Việt Nam**. Kể từ khi du nhập vào nước ta, Phật giáo không chỉ đáp ứng nhu cầu tâm linh của quần chúng mà còn trở thành một bộ phận quan trọng của đời sống văn hóa - xã hội, góp phần định hình bản sắc và truyền thống nhân ái, khoan dung của dân tộc. Trải qua các triều đại phong kiến, thời kỳ kháng chiến chống ngoại xâm và trong công cuộc xây dựng đất nước hiện nay, Phật giáo luôn đồng hành cùng dân tộc, gắn bó với đời, lấy tinh thần từ bi - trí tuệ làm kim chỉ nam cho hành động.

Trong bối cảnh đất nước tiếp tục hội nhập sâu rộng với thế giới và đối mặt với nhiều thời cơ, thách thức đan xen, việc nhận diện và phát huy vai trò của Phật giáo trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc không chỉ mang ý nghĩa tôn giáo mà còn có giá trị chiến lược đối với việc củng cố khối đại đoàn kết toàn dân, giữ vững chủ quyền, ổn định xã hội và hướng tới phát triển bền vững.

Nội dung

Sự gắn bó và đồng hành của Phật giáo đối với lịch sử dân tộc

Phật giáo du nhập vào Việt Nam từ những thế kỷ đầu Công nguyên, theo con đường giao thương biển và đất liền từ Ấn Độ, Trung Hoa, nhanh chóng hòa nhập với tín ngưỡng dân gian bản địa. Nhờ tính khoan dung, hòa hợp, Phật giáo không đối kháng mà cùng tồn tại, bổ sung cho tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên, ảnh hưởng dân tộc, tạo nên một nền văn hóa tâm linh phong phú.

Chùa Phật Tích (ảnh: Internet)

Thời Bắc thuộc (thế kỷ I - IX): Trong bối cảnh dân tộc bị đô hộ, Phật giáo đóng vai trò quan trọng trong việc duy trì tinh thần độc lập và bản sắc văn hóa. Các ngôi chùa trở thành trung tâm sinh hoạt cộng đồng, nơi truyền bá chữ Hán và chữ Nôm, đồng thời là nơi hội họp bí mật của các lực lượng yêu nước. Nhiều nhà sư, như Khương Tăng Hội, không chỉ truyền đạo mà còn góp phần phát triển văn hóa, giáo dục cho người Việt.

Thời Lý - Trần (thế kỷ XI - XIV): Đây là thời kỳ Phật giáo cực thịnh, được xem như quốc giáo. Các vua Lý, vua Trần đều là những Phật tử thuần thành, tiêu biểu như Lý Thánh Tông, Lý Nhân Tông, Trần Nhân Tông. Họ áp dụng tư tưởng từ bi, trí tuệ của Phật giáo vào quản lý đất nước, chăm lo an sinh xã hội, mở mang giáo dục, xây dựng chùa chiền quy mô lớn như chùa Diên Hựu (chùa Một Cột), chùa Phật Tích, chùa Yên Tử... Đồng thời, các vị vua và cao tăng như Trần Nhân Tông đã trực tiếp lãnh đạo kháng chiến chống quân Nguyên - Mông, khơi dậy sức mạnh đoàn kết toàn dân, bảo vệ vững chắc nền độc lập.

Thời Lê - Nguyễn (thế kỷ XV - XIX): Mặc dù Nho giáo giữ vị thế chính thống, Phật giáo vẫn âm thầm gắn bó với nhân dân, tiếp tục là chỗ dựa tinh thần trong đời sống thường nhật. Các ngôi chùa trở thành trung tâm lưu giữ nghệ thuật kiến trúc, điêu khắc, văn bia, thơ văn... phản ánh tâm hồn Việt. Nhiều sư tăng tham

gia các phong trào yêu nước chống thực dân Pháp và triều đình phong kiến tay sai, điển hình như sư Thích Quảng Đức, sư Thích Đôn Hậu.

Thời cận - hiện đại: Trong thời kỳ đấu tranh giành độc lập thế kỷ XX, nhiều nhà sư, Phật tử đã tham gia tích cực vào phong trào yêu nước, tổ chức cứu trợ đồng bào, che chở cán bộ cách mạng. Trong kháng chiến chống Pháp và Mỹ, Phật giáo Việt Nam vừa bảo tồn văn hóa, vừa là lực lượng ủng hộ tinh thần và vật chất cho kháng chiến. Bước vào thời kỳ hòa bình, thống nhất đất nước, Giáo hội Phật giáo Việt Nam (thành lập năm 1981) tiếp tục đồng hành cùng Nhà nước trong các lĩnh vực giáo dục, y tế, từ thiện, bảo vệ môi trường, và thúc đẩy khối đại đoàn kết toàn dân. Các hoạt động như “Mùa hè xanh Phật giáo”, “Hiến máu nhân đạo”, “Siêu thị 0 đồng”, “Ngôi nhà tình thương” hay cứu trợ đồng bào miền Trung lũ lụt... thể hiện rõ tinh thần “Hộ quốc an dân” của Phật giáo trong bối cảnh mới.

Trải qua hơn hai nghìn năm, Phật giáo không chỉ tồn tại như một tôn giáo, mà còn là nguồn lực tinh thần gắn bó bền chặt với dân tộc, góp phần định hình bản sắc văn hóa, giữ gìn kỷ cương xã hội và đồng hành trong sự nghiệp xây dựng, bảo vệ Tổ quốc.

Phật giáo góp phần giữ gìn các giá trị văn hóa tốt đẹp của dân tộc

Theo dòng lịch sử, **tinh thần “nhập thế” của Phật giáo** ngày càng đậm nét, thực tiễn hơn và hòa nhập vào xã hội Việt Nam như một phần không thể thiếu của văn hóa dân tộc. Tư tưởng “nhập thế” đã góp phần xây dựng chuẩn mực đạo đức con người chân - thiện - mỹ. Trong lịch sử phát triển của mình, Phật giáo đã góp thêm nhiều di sản văn hóa vật chất và tinh thần có giá trị đặc sắc, với những đặc trưng khiêm cung, giản dị, hài hòa, cân đối, vừa phù hợp với không gian tâm linh, vừa gắn bó hữu cơ với cảnh quan chung vào kho tàng văn hóa phong phú và độc đáo của dân tộc.

Chùa Phật Tích (ảnh: Internet)

Phật giáo, với tinh thần từ bi, trí tuệ và hòa hợp, đã gắn bó sâu sắc với đời sống văn hóa của dân tộc Việt Nam, góp phần quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy các giá trị tốt đẹp. Ngay từ khi du nhập, Phật giáo không đối kháng mà hòa nhập với tín ngưỡng dân gian, tạo nên một đời sống tinh thần đa dạng, giàu bản sắc.

Trong lĩnh vực kiến trúc, các công trình như chùa Một Cột, chùa Tây Phương, chùa Bút Tháp, chùa Keo... vừa mang giá trị tôn giáo, vừa là những kiệt tác nghệ thuật phản ánh kỹ thuật xây dựng, điêu khắc và thẩm mỹ của người Việt qua từng thời kỳ. Về văn học, Phật giáo đã để lại dấu ấn đậm nét qua các tác phẩm thi ca, kinh kệ và văn bia, tiêu biểu như “Cư trần lạc đạo” của Trần Nhân Tông hay các bài thơ thiền của Mãn Giác, Huyền Quang, thể hiện sâu sắc tinh thần an nhiên, hòa hợp giữa con người và thiên nhiên.

Trong nghệ thuật, Phật giáo góp phần hình thành và lưu truyền nhiều giá trị quý báu: tranh tượng Phật, phù điêu, các tác phẩm điêu khắc gỗ, đá và đồng; âm nhạc Phật giáo với nhã nhạc cung đình, tụng kinh, hát văn... tạo nên sắc thái văn hóa tinh tế, giàu tính nhân văn.

Về phong tục, nhiều nghi lễ và lễ hội Phật giáo như lễ Phật Đản, lễ Vu Lan báo hiếu, lễ hội chùa Hương, chùa Yên Tử... vừa đáp ứng nhu cầu tín ngưỡng, vừa là dịp cổ kết cộng đồng, giáo dục đạo lý “uống nước nhớ nguồn”, “ăn quả nhớ kẻ trồng cây”.

Thông qua các hoạt động hoằng pháp, giáo dục và từ thiện, Phật giáo đã trở thành cầu nối giữa quá khứ và hiện tại, giúp thế hệ trẻ hiểu, trân trọng và tiếp nối những giá trị bền vững của dân tộc. Phật giáo không chỉ là một tôn giáo mà còn là lực lượng gìn giữ hồn cốt văn hóa Việt Nam qua hàng nghìn năm lịch sử.

Phật giáo duy trì kỷ cương, tăng cường trách nhiệm, đoàn kết, phát triển

Từ khi du nhập vào Việt Nam những thế kỷ đầu Công nguyên, Phật giáo đã hòa quyện cùng tín ngưỡng bản địa, trở thành một phần máu thịt trong đời sống tinh thần của dân tộc. Trải qua các triều đại, Phật giáo không chỉ là chỗ dựa tâm linh mà còn đồng hành cùng dân tộc trong mọi bước ngoặt lịch sử. Thời Lý - Trần, Phật giáo giữ vị trí quốc giáo, góp phần quy tụ lòng dân, tạo nên sức mạnh đoàn kết chống giặc ngoại xâm, đồng thời thúc đẩy một giai đoạn thịnh trị, an dân, hưng quốc.

Trong những giai đoạn khó khăn, chùa chiền là nơi nuôi dưỡng nghĩa sĩ, bảo tồn văn hóa, duy trì tinh thần độc lập và lòng yêu nước. Không chỉ gắn bó về mặt lịch sử, Phật giáo còn góp phần quan trọng trong việc gìn giữ và phát huy những giá trị văn hóa tốt đẹp của dân tộc. Qua hàng nghìn năm, các công trình kiến trúc như chùa Một Cột, chùa Bút Tháp, chùa Keo... không chỉ là trung tâm tín ngưỡng mà còn là di sản nghệ thuật, phản ánh trình độ thẩm mỹ và kỹ thuật xây dựng của người Việt.

Văn học thiền, thơ kệ của Trần Nhân Tông, Mãn Giác, Huyền Quang... đã bồi đắp tâm hồn dân tộc bằng tinh thần an nhiên, hòa hợp với thiên nhiên.

Nghệ thuật điêu khắc, hội họa, âm nhạc Phật giáo, cùng các lễ hội như Vu Lan, Phật Đản, chùa Hương, Yên Tử... đã trở thành nét đẹp văn hóa bền vững, gắn kết cộng đồng và giáo dục đạo lý truyền thống.

Hơn thế nữa, Phật giáo còn góp phần duy trì kỷ cương, nâng cao ý thức trách nhiệm, tăng cường đoàn kết và thúc đẩy phát triển xã hội. Giáo lý từ bi, trí tuệ và vô ngã khuyến khích mỗi cá nhân tuân thủ pháp luật, sống đạo đức, biết sẻ chia và giúp đỡ nhau.

Thực tế, nhiều ngôi chùa như Bái Đính, Quán Sứ, Giác Ngộ... thường xuyên tổ chức các chương trình thiện nguyện, khóa tu, lớp giáo lý, khơi dậy trách nhiệm xã hội và lối sống lành mạnh.

Trong các giai đoạn khó khăn như thiên tai, dịch bệnh, Phật giáo luôn ở tuyến đầu hỗ trợ, điển hình là các hoạt động cứu trợ lũ lụt miền Trung hay “Siêu thị 0

đồng” trong đại dịch COVID-19. Đồng thời, Phật giáo còn đồng hành với Nhà nước trong các chương trình bảo vệ môi trường, trồng cây xanh, xóa đói giảm nghèo và xây dựng đời sống văn hóa.

Tất cả những đóng góp đó cho thấy Phật giáo không chỉ là tôn giáo đồng hành cùng dân tộc về mặt tinh thần, mà còn là một lực lượng văn hóa – xã hội bền vững, góp phần giữ gìn bản sắc Việt Nam, củng cố kỷ cương, nuôi dưỡng tinh thần đoàn kết và thúc đẩy sự phát triển toàn diện của đất nước trong thời kỳ hội nhập.

Kết luận

Trải qua hơn hai nghìn năm đồng hành cùng lịch sử dân tộc, Phật giáo Việt Nam đã khẳng định vị trí và vai trò quan trọng trong cả hai lĩnh vực: xây dựng đất nước và bảo vệ Tổ quốc. Với tinh thần từ bi, trí tuệ và vô ngã, Phật giáo không chỉ đáp ứng nhu cầu tâm linh mà còn góp phần củng cố đạo đức xã hội, nuôi dưỡng lòng yêu nước, tinh thần đoàn kết và ý chí tự cường của nhân dân.

Trong bối cảnh hội nhập quốc tế, Phật giáo tiếp tục là cầu nối văn hóa, đóng góp tích cực vào phát triển kinh tế – xã hội, giữ gìn bản sắc dân tộc và bảo vệ chủ quyền quốc gia. Việc phát huy hơn nữa các giá trị tốt đẹp của Phật giáo sẽ giúp tăng cường sức mạnh tinh thần, đoàn kết toàn dân, xây dựng đất nước giàu mạnh, văn minh, đồng thời đảm bảo cho sự nghiệp bảo vệ Tổ quốc được bền vững và lâu dài.

Tác giả: **TS Phạm Thúy Quỳnh Nga**

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội

Chú thích:

1) Học viện Hành chính và Quản trị công

Tài liệu tham khảo:

1] Ban Tôn giáo Chính phủ (2020), *Tôn giáo ở Việt Nam: Chính sách và thực tiễn*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội.

2] Giáo hội Phật giáo Việt Nam (2017), *Hiến chương Giáo hội Phật giáo Việt Nam (sửa đổi, bổ sung)*, Hà Nội.

3] Nguyễn Lang (2010), *Việt Nam Phật giáo sử luận, Tập 1-3*, Nxb Văn học, Hà Nội.

4] Nguyễn Đăng Duy (2001), *Phật giáo Việt Nam - Truyền thống và hiện đại*, Nxb Hà Nội.

5] Trần Văn Giàu (1993), *Sự phát triển của tư tưởng Việt Nam từ thế kỷ XIX đến Cách mạng Tháng Tám, Tập 1*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.

6] Trần Hồng Liên (2012), *Phật giáo và đời sống văn hóa Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.

7] Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam (2021), *Báo cáo tổng kết công tác phối hợp với các tổ chức tôn giáo trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc*, Hà Nội.